

Тетяна Коробейнікова

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Стаття присвячена опису основних етапів перевірки ефективності двох варіантів моделі формування компетенції майбутніх учителів у діалогічному мовленні на заняттях з англійської мови як другої іноземної. Розглядаються організація й результати методичного експериментального навчання.

Ключові слова: англійська мова, друга іноземна мова, діалогічне мовлення, мультимедійна вправа, тест, експериментальна перевірка.

У контексті сучасних реалій, коли замовлення суспільства вимагає нових підходів до освіти в вищих навчальних закладах, актуальності набуває розробка технологій аудиторної та самостійної позааудиторної роботи майбутніх учителів іноземних мов, зокрема з англійської як другої іноземної. Ця тенденція має свої об'єктивні передумови, пов'язані насамперед із зміною підходу до суб'єкту навчання – студента, який з його внутрішніми потребами і мотивами, суб'єктивним досвідом та індивідуально-психологічними властивостями є центральною фігурою в навчальному процесі [4, с. 195], а також розподілом навчальних годин курсу «Англійська мова» на факультетах, де цей курс викладається як друга іноземна мова для майбутніх учителів. Згідно навчальних планів Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов та Київського національного лінгвістичного університету приблизно 50 % навчальних годин відводиться на самостійну позааудиторну роботу студентів [6; 7].

На основі а) вивчення й узагальнення досвіду колег-викладачів Київського національного лінгвістичного університету (КНЛУ) і Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов; б) власного досвіду викладання англійської як другої іноземної на II курсі факультету іноземних мов; в) спостереження за ходом навчального процесу при формуванні компетенції майбутніх учителів у діалогічному мовленні; г) вивчення підручників, посібників та навчальних комп'ютерних програм; д) аналізу лінгвістичної, психологічної та методичної літератури з проблеми дослідження ми дійшли висновку, що на сьогодні не розроблено науково обґрунтованої методики формування у студентів компетенції в діалогічному мовленні другою іноземною мовою з комп'ютерною підтримкою. На нашу думку, розроблена нами навчальна комп'ютерна програма «Switch on Your English» для навчання майбутніх учителів діалогічного мовлення виступає як один з ефективних засобів організації аудиторної та самостійної позааудиторної роботи з другої іноземної мови [4].

Метою нашої статті є опис організації експериментальної перевірки ефективності формування у майбутніх учителів компетенції в діалогічному мовленні з використанням навчальної комп'ютерної програми «Switch on Your English» в процесі вивчення англійської мови як другої іноземної на початковому ступені. Поставлена мета вимагає вирішення таких завдань:

1. Розглянути структуру та особливості організації навчальної комп'ютерної програми «Switch on Your English», спрямованої на формування англомовної компетенції в діалогічному мовленні;

2. Описати основні етапи та результати експериментальної перевірки ефективності формування у майбутніх учителів компетенції в діалогічному мовленні з використанням розглянутого комп'ютерного засобу навчання.

Розроблена нами навчальна комп'ютерна програма (НКП) «Switch on Your English» призначена для студентів, майбутніх учителів, які перший рік вивчають англійську мову як другу іноземну. Її метою є формування компетенції в діалогічному мовленні на рівні А 2 володіння англійською мовою. «Switch on Your English» організована як навчальний веб-сайт, тобто, працюючи з програмою студенти користуються навігацією, в якій представлено зміст програми, а саме, розділи (модулі), їх підтеми та рекомендації щодо роботи з НКП [4, с. 138].

Згідно з робочими програми [6, 7], навчальні матеріали НКП розподілені по двох модулях, які включають наступні теми-розділи: модуль 1 – «Personal Identification»; «Family», «There is no Place like Home» та модуль 2 – «Meals and Cooking», «Students' Life», «Seasons and Weather», «At Your Service». Кожна тема включає інформаційно-довідковий матеріал, два комплекси мультимедійних вправ на основі відео-діалогів та два комплекси навчальних тестових завдань із аудіо записами діалогів, міні-діалогів, діалогічних єдностей та реплік [4, с. 139]. Коротко охарактеризуємо кожен комплекс.

Мультимедійний комплекс вправ передбачає формування у студентів умінь діалогічного мовлення на основі відеозапису діалогу-зразка. Вправи цього комплексу розміщені в порядку реалізації етапів навчання діалогічного мовлення згідно зі стратегічної лінії від діалога-зразка до власного діалогу [3, с. 127].

Комплекс навчальних тестових завдань – це повністю керовані вправи, виконання яких перевіряється та оцінюється програмою. Цей комплекс включає тести множинного та альтернативного вибору. У залежності від того, коли прослуховуються аудіо матеріали, на основі яких і розроблені ці тести, змінюється їх мета. З метою актуалізації мовних знань, розвитку навичок говоріння та удосконалення вмінь аудіювання на рівні фрази та понадфразової єдності прослуховування аудіо матеріалу передуює виконанню тестового завдання. Проте, на нашу думку, цей комплекс може застосовуватись з метою контролю мовленнєвих навичок говоріння і, за такої інтерпретації, аудіо матеріали виступають у ролі ключів, до яких студент може звернутись, коли в цьому виникає потреба, а саме, з метою корекції своїх навчальних досягнень [4, с. 142–143].

Експериментальна перевірка ефективності методики формування

компетенції майбутніх учителів у діалогічному мовленні англійською мовою як другою іноземною із застосуванням вищеописаної НКП «Switch on Your English» була проведена нами відповідно до таких етапів експериментального навчання:

- 1) організація експерименту;
- 2) реалізація експериментального навчання;
- 3) констатація отриманих даних;
- 4) інтерпретація отриманих даних [5, с. 19].

Експеримент проводився у 2011–2012 навчальному році на II курсі факультету сходознавства Київського національного лінгвістичного університету в групах, які вивчають англійську мову як другу іноземну. Теоретичні положення методики навчання діалогічного мовлення другою іноземною мовою, розроблені нами підсистема вправ та НКП стали підґрунтям для формулювання таких варіантів робочої гіпотези експерименту:

Гіпотеза 1: для досягнення необхідного рівня сформованості англomовної комунікативної компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх учителів необхідним є застосування розробленої навчальної комп'ютерної програми «Switch on Your English» в повному обсязі. Успішність формування компетенції у діалогічному мовленні залежить від порядку виконання розроблених комплексів вправ НКП.

Гіпотеза 2: для досягнення необхідного рівня сформованості англomовної комунікативної компетенції в діалогічному мовленні у майбутніх учителів необхідним є застосування розробленої НКП в повному обсязі. Успішність формування англomовної комунікативної компетенції студентів залежить від порядку виконання розроблених вправ НКП, а саме, виконанню комплексу мультимедійних вправ має передувати робота з комплексом навчальних тестових завдань.

Для уточнення гіпотези та виявлення технічних недоліків розробленої НКП «Switch on Your English» нами було проведено розвідувальне експериментальне навчання.

Проведене розвідувальне експериментальне навчання та отримані кількісні дані дозволили нам зробити наступні висновки:

- по-перше, застосування розробленої НКП «Switch on Your English» підвищує рівень компетенції майбутніх учителів у ДМ другою іноземною мовою за умови виконання всіх комплексів розроблених вправ у повному обсязі;
- по-друге, виконання тестових навчальних вправ підвищує ефективність формування компетенції в ДМ, та їх виконання має передувати виконанню мультимедійних вправ на основі відео діалогу-зразка.

Використання розробленої НКП вплинуло на підвищення рівня володіння студентами діалогічним мовленням, зокрема сприяло скороченню кількості мовних помилок, які зумовлені внутрішньомовною та міжмовною інтерференцією, підвищило темп мовлення студентів. Адаптивність НКП сприяла індивідуалізації процесу розвитку вмінь ДМ за рахунок структури програми, а саме: необмежений час, можливість неодноразового виконання вправ, наявність довідкового матеріалу.

Навчання із залученням комп'ютера полегшило працю викладача за рахунок створення різноманітних умов тренування, умов контролю і оцінки поточної роботи студентів.

З метою експериментальної перевірки ефективності розробленої методики формування компетенції майбутніх учителів у діалогічному мовленні з використанням навчальної комп'ютерної програми «Switch on Your English» нами було організовано та проведено основний методичний експеримент в січні – травні 2012 року на другому курсі факультету сходознавства серед студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.020303 «Філологія» («Мова та література»). Учасниками стали чотири групи студентів – 54 особи майбутніх учителів, які перший рік вивчають англійську мову як другу іноземну.

Експеримент було проведено в три етапи:

- 1) підготовка експерименту;
- 2) експериментальне навчання з використанням двох варіантів навчальної моделі у чотирьох експериментальних групах;
- 3) обробка та інтерпретація отриманих даних.

За класифікацією П. Б. Гурвіча проведений нами експеримент можна визначити як базовий, вертикально-горизонтальний, природний та відкритий методичний, в якому перевірялись два варіанти розробленої моделі навчання [9, с. 23].

Навчання за двома варіантами моделі проводилось на заняттях з англійської мови і включало аудиторну і позааудиторну самостійну роботу студентів. За умовами організації та методикою проведення, експеримент мав перехресний характер. Тобто, ми провели навчання в два етапи наступним чином: протягом двох тем (1 та 2) модуля дві експериментальні групи (ЕГ1, ЕГ2) працювали за першою моделлю, а наступних двох тем (3 та 4) вони навчались за другою моделлю. Відповідно третя та четверта експериментальні групи (ЕГ3, ЕГ4) на першому етапі навчались за другою моделлю, а на наступному – за першою.

Для основного експериментального навчання нами було розроблено дві моделі. Принципова різниця моделей полягала в наступному: згідно першої моделі студенти виконували навчальні тестові завдання після того, як прослуховували аудіо ключі (репліки, діалогічні єдності, мікродіалогі та діалогі-зразки). Виконання такого комплексу передувало роботі з мультимедійними вправами та метою тестових завдань виступала актуалізація мовних знань та розвиток умінь аудіювання на рівні репліки, діалогічної єдності, мікродіалогів та діалогів-зразків.

У другій моделі комплекс тестових навчальних завдань виконувався в наступному порядку: до прослуховування ключів студенти звертались після того, як тести були виконані й отримані результати потребували покращення, тобто повторного виконання тестового завдання. За таких умов метою цього комплексу тестових завдань виступав контроль рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь говоріння на рівні репліки, діалогічної єдності, мікродіалогу та діалогу. Студенти, які навчались за другою моделлю виконували тестові завдання після роботи з

мультимедійними вправами. Отже, варійованою величиною основного методичного експерименту було обрано навчальні тестові завдання на основі аудіо запису діалогу-зразка та їх місце в моделі навчання. Таким чином, перевірка ефективності формування у майбутніх учителів компетенції в діалогічному мовленні проводилась згідно другого варіанту висунутих робочих гіпотез.

Кожен з етапів експериментального навчання включав передекспериментальний зріз, саме навчання та післяекспериментальний зріз. Зрізи мали на меті визначення рівня сформованості компетенції в діалогічному мовленні до початку навчання та після нього. Отримані результати перед- та після експериментальних зрізів пройшли статистичну обробку за «критерієм Фішера» [8, с. 157–176], яка підтвердила їх достовірність. Перед- та післяекспериментальний зрізи ми проводили у вигляді усного опитування за укладеними нами навчальними комунікативними ситуаціями згідно вимог Робочих програм [6, 7]. Виконуючи завдання зрізів, студенти працювали в парах і створені ними діалоги ми записували на диктофон для подальшого оцінювання.

Оцінювання результатів перед- та післяекспериментального зрізів комунікативної компетенції в англійському діалогічному мовленні студентів потребує застосування низки науково обґрунтованих й достатніх критеріїв. Зокрема, для оцінки рівня сформованості компетенції майбутніх учителів у діалогічному мовленні англійською мовою нами виділені дві групи критеріїв: загальні критерії оцінювання усномовленнєвого продукту (відповідність комунікативній ситуації, мовна коректність, темп мовлення) та специфічні критерії оцінювання діалогічного мовлення (використання специфічних лінгвістичних засобів та різних видів діалогічних єдностей). Рівень сформованості компетенції в діалогічному мовленні вимірювався в балах, загальна кількість яких максимально становила 70 балів. За отриманою середньою кількістю балів ми визначали коефіцієнт навченості групи згідно запропонованої В. П. Беспальком формули, а саме, коефіцієнт навченості дорівнює середній кількості отриманих балів, які діляться на максимально можливий показник (70 балів).

Розглянемо результати першого етапу. До початку експериментального навчання показники вихідного рівня володіння майбутніми вчителями діалогічним мовленням були низькими, а саме, коефіцієнт навченості груп був наступним:

ЕГ1 – 0,56; ЕГ2 – 0,58; ЕГ3 – 0,57; ЕГ4 – 0,59.

Після проведення першого етапу експериментального навчання показники значно підвищились і були такими: ЕГ1 – 0,80; ЕГ2 – 0,83; ЕГ3 – 0,74; ЕГ4 – 0,74. Обробивши отримані дані методами математичної статистики, ми дійшли висновку, що перший варіант розробленої моделі навчання був ефективнішим.

Для остаточного підтвердження зроблених висновків ми провели другий етап навчання. До початку другого етапу середній коефіцієнт навченості у групах становив: ЕГ1 – 0,63; ЕГ2 – 0,65; ЕГ3 – 0,62; ЕГ4 – 0,65. Після навчання: ЕГ1 – 0,76; ЕГ2 – 0,78; ЕГ3 – 0,80; ЕГ4 – 0,84.

Отже, результати експериментального навчання підтвердили ефективність як першої моделі навчання, так і другого її варіанту. При цьому результати студентів, які навчались за першою, були вищими, що дозволяє зробити висновок про доцільність використання цього варіанту в процесі навчання майбутніх учителів діалогічного мовлення.

Експериментальне навчання дозволило нам стверджувати, що розроблену нами НКП «Switch on Your English» можна використовувати в аудиторній та позааудиторній роботі з англійської мови як другої іноземної, зокрема, для формування у майбутніх учителів компетенції в діалогічному мовленні.

Перспективу подальших досліджень ми бачимо в укладанні методичних рекомендацій щодо формування компетенції майбутніх учителів у діалогічному мовленні з використанням навчальної комп'ютерної програми «Switch on Your English» на заняттях з англійської мови як другої іноземної на початковому ступені навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коробейнікова Т. І. Навчання діалогічного мовлення з використанням комп'ютерних програм / Т. І. Коробейнікова // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Лінгвістичні дослідження: Інноваційні технології у навчанні іноземних мов»], (Горлівка, грудень 2010). – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2010. – С. 97–99.
2. Коробейнікова Т. І. Психолого-педагогічні засади підготовки майбутнього вчителя іноземних мов / Т. І. Коробейнікова // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. – 2010. – Випуск 21. – С. 189–197.
3. Коробейнікова Т. І. Мультимедійні вправи для навчання діалогічного мовлення на заняттях з англійської мови / Т. І. Коробейнікова // Педагогічний процес: теорія і практика. – 2012. – Випуск 3 – С. 122–133.
4. Коробейнікова Т. І. Навчальна комп'ютерна програма «Switch on Your English» / Т. І. Коробейнікова // Електронні засоби навчання іноземних мов студентів : досвід розробки й апробації : [колективна монографія] / О. Б. Бігич та інші. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 138–145.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : [підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб.] / кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Навчальна програма «Друга іноземна (англійська) мова» / С. І. Григоренко, В. П. Пожидаєва, А. М. Зінатуліна, Є. В. Серябрякова. – Горлівка : ГДПІМ, 2010. – 150 с.
7. Робоча програма з англійської мови як другої іноземної (спеціальність «Мова і література») / І. Ф. Буфан, В. О. Коломієць, Т. Э. Шевченко. – К. : КНЛУ, 2003. – 49 с.
8. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Е. В. Сидоренко. – СПб : Речь, 2010. – 350 с.
9. Фадеев В. А. Как проводить педагогический эксперимент / В. А. Фадеев, Г. Н. Приступа. – Рязань : Изд-во РГПУ, 1992. – 140 с.